

Cykelsport og fremskridtsoptimisme

Af Verner Møller

Det er næppe for meget sagt, at doping-afsløringerne under Tour de France 1998 kom bag på den brede offentlighed. Skandalen kaldte på politikernes opmærksomhed. Medieomtalen gav indtryk af, at sporten, der hidtil var blevet anset for et sundt alternativ til alkohol, knallerter, tjald og tjubang, havde forvandlet sig til endnu en trussel mod ungdom og orden. Noget måtte gøres for at redde sporten. Som et første træk nedsatte daværende kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen et hvidbogsudvalg, der havde til opgave at kulegrave doping-problemets omfang.

For dem, der er til dramatik og dommedagsvisioner, var undersøgelsens resultat skuffende. Det viste, at under 1% af respondenterne, der løb Copenhagen Marathon, havde gjort brug af doping-midler på noget tidspunkt. Af de adspurgte eliteidrætsfolk svarede kun godt 1%, at de havde anvendt muskelopbyggende stoffer; en forsvindende del svarede, at de havde brugt stimulerende stoffer, og ingen angav at have brugt blod-doping eller EPO.¹ I Dansk Cykle Unions undersøgelse er tallene højere.² Her angiver 10% af respondenterne, at de har erfaringer med doping. Forskellen er signifikant og tyder på, at doping ikke er et synderligt stort problem i sporten generelt, men primært noget, der hører cykelsporten til. En nærliggende forklaring kunne være, at cykling er strabadserende, og at doping-stoffer, der fremmer udhol-

denhed, virker markant resultatforbedrende. Men når doping-brugen efter alt at dømme er langt mere udbredt i cykelsport end i andre udholdenhedsidrætter, f.eks. maratonløb, orienteringsløb og triatlon, er der grund til at søge forklaringen andetsteds. I det følgende vil jeg forfølge den tese, at brugen af doping inden for cykelsport hænger sammen med denne sports genuint moderne karakter.

Sportens oprindelse

Det er en gængs opfattelse inden for sportsforskningen, at sport er et produkt af den industrielle revolution. I sin bog *From Ritual to Record* (1978) kritiserer den indflydelsesrige historiker Allen Guttman ganske vist en af sportshistoriens grundlæggere, Carl Diems rigoristiske påstand, at primitive folk ikke dyrkede sport uden for en religiøs kontekst. Men han betoner samtidig, at man ikke bør underkende det kultiske element i primitive kulturers sportsudøvelse, ligesom han støtter Diems opfattelse, at disse kulturers sportslignende aktiviteter oprindeligt har været rodfæstet i et religiøst betydningsunivers. Ydermere føjer han til, at den antikke græske sport kulturelt er nærmere beslægtet med primitive folkeslags end med vor tids sport, hvorved han bidrager til at cementere forestillingen om denne som et særligt modernitetsfænomen. Filologen David Sansone har imidlertid

gjort sit til at vise, at det højst er en sandhed med modifikation. Som udgangspunkt for sin kritik påpeger han, at mennesker i en given kultur generelt har en tendens til at se sig selv og deres praksis som først og fremmest *forskellig fra* og dernæst *bedre end* folk og deres skikke i andre kulturer. Der er dog ingen grund til at mene, at kvinden, der får lavet huller i ørerne i Scarsdale, skulle være i færd med noget *væsensforskelligt* fra det, hendes modstykke i Tanzania får foretaget. Ud fra samme essentialistiske tankegang argumenterer han for, at »*der ikke er nogen essentiel forskel mellem moderne sport og andre og tidligere samfunds sport*«. ³ Sporten er grundlæggende konservativ, og at rekorden nu om dage tillægges betydning, ændrer ikke ved dens fundamentalt rituelle karakter. Det særlige er imidlertid, at vi har glemt ritualets oprindelse, hævder Sansone, der i modsætning til Guttman faktisk definerer begrebet ritual og præciserer, at det ikke nødvendigvis binder sig til begrebet religion.

At læse Guttman og Sansone i forlængelse af hinanden giver anledning til at opgive forestillingen om, at sporten, som den fremstår i dag, *enten* er direkte forbundet med arkaiske konkurrenceformer *eller* absolut forskellig herfra. Om man takserer sporten som det ene eller det andet, bestemmes derimod af det fokus, man vælger. Generelt vil det gælde, at har man til hensigt at kortlægge sportens indre dynamik, vil man være tilbøjelig til få øje på ligheder. Anlægger man derimod et samfundsmæssigt perspektiv, vil man i stedet være tilbøjelig til at identificere betydelige forskelle. Det er derfor ikke til at afgøre, om det er en mere rigtig mening, at konkurrencemotivet i moderne tid ikke er væsensforskelligt fra de antikke atleters, end at moderne sportsfolk dyrker sport med en helt anden betydning og under helt an-

dre betingelser. Uenigheden, om hvorvidt brydning grundlæggende er samme aktivitet under de antikke som under de moderne olympiske lege, er en følge af divergerende synsvinkler.

Men uagtet man hælder til den ene eller den anden opfattelse, vil der formodentlig være enighed om, at der er store indbyrdes forskelle mellem sportsgrene. Der vil også uden videre kunne opnås enighed om, at fænomener som boksning, løb og tennis i modsætning til cykling har rødder tilbage i præmoderne tid. Og i betragtning af de forskelle i adfærds- og omgangsformer man kan iagttage sportsgrenene imellem, synes det at være en rimelig antagelse, at oprindelsen afspejler sig i deres aktuelle kultur.

Sporten er som sagt konservativ. Sportsgrene forandrer sig kun langsomt, ved at nedarvede traditioner sættes under pres af samfundsudviklingen. Man behøver f.eks. ikke vide, at tennis engang var en adspredelse for adelen, der blev spillet i engelske slotshaver, for at fornemme en tung tradition, når man overværer Wimbledon. Spillernes optræden, dommernes facon, publikums opførsel er markant anderledes, end hvad man oplever i fodbold. Det er næppe tilfældigt, at hooliganisme ikke finder sted i forbindelse med tennis. Indførelsen af *tie break*, der gjorde spillet mere tv-venligt, er ganske vist, som rebellens John McEnroes evindelige brud på de høviske adfærdsformer, eksempler på det forandringspres, samfundsudviklingen og de hermed forbundne normændringer medfører.

En tilsvarende udvikling – om end i modsat retning – ser man i forbindelse med boksnesporten. Brug af hjelm blev *tilladt* så sent som i 1985. Senere fulgte reglen om obligatorisk brug af hjelm i amatørboxning for at imødegå de kræfter, der arbejdede for at få forbudt sporten af helbreds-hensyn. Når professionel boksning iscene-

sættes som dinner-stævner for et festklædt publikum, er det endnu en måde at gøre den rå sport mere stueren på. Men selvom der altså sker en samfundsmæssig tilpasning, er det fortsat sådan, at tennis og boksning har forskellig appel og rekrutteringsgrundlag. Og dem, der rekrutteres, vil blive socialiseret ind i miljøet og præges af de værdier, der hersker her.

Cykelsportens oprindelse

Mange af vor tids populære sportsgrene bærer præg af præmoderne traditioner, men cykling gør ikke, skønt den som sport nok bærer præg af klassiske idealer som ære, mod, vilje, styrke, listighed, hurtighed, udholdenhed etc. Cykelsporten er den første komplet moderne sport. Den fødes med opfindelsen af en maskine. Opfindelsen muliggjorde en gevaldig ekspansion af menneskets livsradius og var endnu en bekræftelse af den tidlige modernitets fremskridtsoptimisme. Dette fejres i de første eksklusive cykelklubber med organiseringen af gevaldige udflugter. Selvom de tidligste cykler – de såkaldte væltepetere, der havde pedalerne monteret direkte på forhjulet – var nogle monstercykler, som kostede en formue og vejede 30-35 kg, gav de anledning til rejser så lange og strabadserende, at de ikke kunne foretages med hest. I 1870 kørte englænderen Michael Kemp tværs gennem Nordindien med det kuriøse resultat, at da hinduerne så ham overskrævs på det imponerende køretøj, tog de ham for en gud og satte ham i et tempel. Det kostede det engelske diplomati en del anstrengelser at få ham ud igen.⁴

I 1884 påbegyndte amerikaneren Thomas Stevens den første cykeltur jorden rundt. To år senere nåede han tilbage til udgangspunktet San Francisco efter sit risikable eventyr. I sin monografi *Around the*

World on a Bicycle (1887) skildrer han sine oplevelser. Kun fordi han havde været så forudseende at tage en pistol med på rejsen, nåede han hjem i god behold. Når han blev angrebet af røvere eller horder af fjendtlighedsindede stenkastere, reddede han sig ved at affyre skræmmeskud hen over hovederne på dem. Farerne i det fremmede var åbenbare, men det afholdt ikke andre eventyrere fra at forsøge at gøre Stevens' bedrift efter, og flere havde heldet med sig. For østrigeren Frank Lenz, der påbegyndte sit forsøg i 1892, blev eventyrlysten dog skæbnesvanger. To år efter han var taget af sted, blev han myrdet i Armenien.⁵

Ikke desto mindre bidrog de cyklende eventyrere til fremskridtsoptimismen. De beviste, at den tekniske udvikling effektivt kunne flytte det muliges grænser. Rejserne blev ofte sponsoreret af fabrikanter og finansieret af aviser, der til gengæld fik eneret til eventyrernes rejseberetninger. Det betalte sig. For læserne fulgte begejstret med i føljetonerne som virkelige panderter til Jules Vernes populære fremtidsfiktioner. Omkring århundredeskiftet var cykelture rundt om jorden imidlertid blevet så almindelige, at læserinteressen faldt. Dermed svandt også avisernes tilskyndelse til at betale omkostningerne, og epoken med jordomrejser på cykel ebbede ud.

Interessen for cyklen forblev dog uformindsket. Fabrikkerne arbejdede på at forbedre konstruktionen, og med udviklingen af cyklen med kædetræk på baghjulet (den lave safety-model) var vejen banet for dens folkelige gennembrud. Safetycyklen var lettere at køre på. Og så var den relativt billig. Den kunne erhverves for under den halve pris af en velocipede, og den behårdede konkurrence fabrikkerne imellem pressede priserne yderligere ned. I perioden 1890-1904 faldt prisen fra, hvad der omtrent svarede til en gymnasielærers

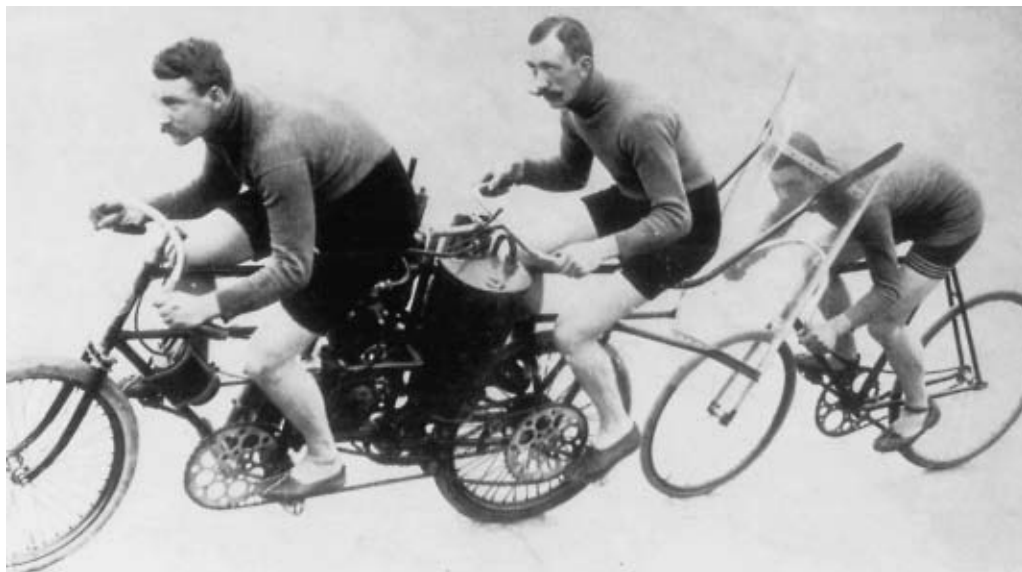
månedsløn til en arbejders ugeløn.⁶ Fortjænnesten ved at producere cykler var marginal. Derfor satsede fabrikanterne massivt på at øge salget. Markedsføring i form af cykelløb var en effektiv salgsstrategi.

Cykelløb blev dog ikke opfundet til lejligheden. Den første velocipede blev lavet i de sene 1860'ere, og det første større løb blev kørt fra Rouen til Paris i 1869, en strækning på 123 kilometer.⁷ Cyklen blev således fra begyndelsen anvendt til sportsformål. Den hastige vækst i antallet af organiserede cykelløb var imidlertid en klar konsekvens af kommercielle interesser. Løbene blev arrangeret af fabrikanter, der betalte professionelle ryttere for at køre om kap på bane eller landevej for at demonstrere deres cyklers overlegenhed.⁸ Fabrikanternes interesse var åbenlys, men de var ikke de eneste, der så indtjeningsmuligheder i cykelløb. Entreprenører investerede i cykelbaner, og publikumstilstrømningen var stor. Pressen spillede også en betydelig rolle. For publikumsinteressen gjorde det lukrativt for aviserne at skrive om løbene. Især de lange landevejssløb, der blev arrangeret i løbet af 1890'erne, gav pressen anledning til at gøre idoler af rytterne, hvilket yderligere stimulerede publikumsinteressen og skabte basis for magasiner, der altovervejende skrev om cykelsport. Verdens største cykelløb, Tour de France, var således en direkte udløber af en bladkrig mellem de to sportsaviser *Le Velo* og *L'Auto*. *L'Autos* grundlægger, Baron de Dion, engagerede den tidligere mestersprinter Henri Desgrange som redaktør og gav ham i opdrag at skabe en cykelbegivenhed egnet til markedsføring af bladet. Allerede i 1903, første år Tour de France blev kørt, blev løbet en kæmpemæssig succes for *L'Auto* med et dagligt salg på 65.000 eksemplarer.⁹ Behovet for moderne legender i en sekulariseret verden var manifest.

Prøvelser

De strabadser, arrangørerne udsatte rytterne for, var kolossale. Bordeaux-Paris, som blev kørt første gang i 1891, bød deltagerne, der alle var amatører, en strækning på 577 kilometer. Pace var tilladt. Alligevel vidnede vinderen George Pilkington Mills gennemsnitshastighed på 21,5 km/h om en imponerende kraftpræstation datidens materiel og vejforhold taget i betragtning. Samme år blev en anden af cykelsportens legendariske klassikere, Paris-Brest-Paris, grundlagt. Løbet var mere end dobbelt så langt som Bordeaux-Paris, nemlig 1.196 kilometer. Løbet var åbent for både amatører og professionelle. Et felt på 575 deltagere tilmeldte sig. Flere sandsynligvis lokket af førsteprisen på 25.000 franc, en mindre formue efter datidens forhold. Reglementet forbød pace, og cyklerne blev plomberet før start for at forhindre rytterne i at skifte dem ud undervejs. I tilfælde af defekt måtte rytterne vente på, at deres cykel om muligt blev repareret. Løbets vinder, franskmænd Charles Terront, kørte løbet på 71 timer og 16 minutter. Dvs. med en gennemsnitshastighed på ca. 17 km/h medregnet den tid han (u)frivilligt holdt pause. Hans længste hvil var tre kvarter, hvor han ventede på at få sin cykel lappet.¹⁰

Paris-Brest-Paris regnes for begyndelsen på landevejsheltenes æra og Terront for Frankrigs første store sportsstjerne. Hans fænomenale kørsel og imponerende sejrserække (i 1885 stillede han op i 65 løb og vandt de 55) inspirerede i tusindvis af yngre ryttere, der drømte om at følge Terronts eksempel og cykle sig fri af fattigdom og usle livsomstændigheder. Konkurrencen var imidlertid hård. Kun et fåtal nåede mere end at drømme. En af dem, det lykkedes at skabe sig en lukrativ karriere, var Con-

Pacemakere og vindskærme til at øge hastigheden. Fra Geschichte des Radsport und des Fahrrades, s. 168.

stant Huret. Han vandt i 1900, samme år som Den Internationale Cykelunion (UCI) blev grundlagt, de professionelle første officielle verdensmesterskab. Det var ingen overraskelse. Han havde på daværende tidspunkt allerede slået sit navn fast, da han vandt løbet Bordeaux-Paris og samtidig skar fire timer af den hidtidige rekord. Han ankom til Paris smurt ind i blod og nærmest uden at være ved bevidsthed. Hans præstation vidnede om den ufattelige offervilje, allerede datidens cykelryttere var i besiddelse af.

Rekordmani og eksperimenterelyst

Huret satte også verdensrekord, da han i 1898 kørte 909,072 kilometer på 24 timer. Dvs, han kørte med en gennemsnitsfart på knap 38 km/h¹¹ Seks år tidligere havde en anden franskmand, Stéphane, formået at

tilbagelægge 651 kilometer på 24 timer. Året efter gjorde han uden held forsøg på at forbedre sin rekord yderligere. Ved den lejlighed var lægen og sportsentusiasten Philippe Tissié til stede. Han benyttede rekordforsøget til at eksperimentere med forskellige stimulansers indvirkning på den menneskelige formåen. Stéphane havde besluttet sig for at gøre sit forsøg uden at indtage egentlig føde undervejs, hvilket øjensynligt har haft negativ indvirkning på rekordforsøget. Han ernærede sig kun ved mælk og de forskellige blandingsdrikke, som Tissié tilbød ham, såsom te og mælk, pebermyntedrik, limonade, rom og mælk, og champagne.¹² Samarbejdet mellem lægen og rytteren giver indtryk af to sammenhængende motiver i tiden. Tissié var drevet af en interesse efter at undersøge mulige måder at sætte den menneskelige ydeevne i vejret på. Stéphane på sin side nærrede håb om at flytte grænserne for sin formåen.

Cykelrytteren Josef Fischer mod en travhest 1893. Fra Geschichte des Radsport und des Fahrrades, s. 102.

Cykelsporten var i det hele taget præget af rekordmani, som var begejstringen for farten blevet en besættelse. Rekorden blev drevet i vejret med alle til rådighed stående midler. At Huret kunne køre så meget længere end Stéphane, skyldtes, at han gjorde brug af pacemaker. Man erfarede, at pace var en ideel måde at forøge farten på og dermed rekorderne. Derfor udviklede man pacemakerne. Der blev konstrueret cykler til flere personer, man påmonterede vindskærme og senere hjælpemotorer. Hastigheden steg og steg. Fra 1890-1909 steg timerekorden fra ca. 38 til over 100 kilometer.

Rekordmanien var et udslag af nysgerighed efter at udforske menneskets potentiale. Hvor gik grænsen? Rekordernes hastige vækst gav næring til ideen om, at menneskets muligheder var nærmest ubegrænsede. Oplevelsen af, at mennesket helt ved egen kraft kunne transportere sig tre-

fire gange hurtigere end til fods, var et veritabelt bevidsthedsskred. Det kunne dermed transportere sig selv hurtigere ved egen kraft end til hest, og denne overlegenhed blev stillet til skue i spøjse konkurrencer. Således vandt en af datidens stærkeste landevejsryttere, tyskeren Josef Fischer, i 1893 et baneløb over 4.000 meter mod en travhest med fem sekunder i tiden 6,47 minutter. Forinden samme år havde Fischer vundet løbet Wien-Berlin, som netop havde sit forlæg i et hestevæddeløb afholdt året før over samme strækning. Den vindende rytter, østrigeren Graf Wilhelm Starhemberg, tilbagelagde de 580 kilometer på 71 timer og 35 minutter, hvorefter hesten døde. Til trods for, at cykelløbet blev kørt på dårlige veje, vejret var trykkende hedt, og ruten bød på 250 stigninger, gennemførte 28 cykelryttere løbet, og Fischer brugte ikke mere end 31 timer. Altså under halvdelen af den tid, Starhemberg havde

brugt året forinden.¹³ Begivenheder som disse manifesterede menneskets »ekstra-biologiske« overlegenhed.

Supermennesket

Cyklen blev opfattet som intet mindre end en sejr over den begrænsende natur, og siden den første af slagsen så dagens lys, er der blevet arbejdet på at forbedre den. Vægtreduktion, gearing, diverse tiltag til at reducere vindmodstanden har alt sammen været med til at gøre cyklen mere effektiv. Forandringen af cyklen afspejler en offensiv teknologisk udvikling, der genfindes på utallige områder. Det særlige ved cyklen er imidlertid, at den aldrig er mere effektiv, end cyklisten formår at gøre den til. Fremdriften afhænger af kraftoverførslen fra menneske til maskine. En bilist bruger principielt den samme mængde energi, hvad enten han kører 25 eller 50 km/h. Cyklisten derimod er principielt cyklens motor og vil nødvendigvis skulle omsætte meget mere energi for at opnå samme hastighedsforøgelse. Det er derfor nærliggende, foruden at se på de materielle forbedringer af selve cyklen, at interessere sig for mulige måder at optimere »motorens« ydeevne på. I hvert fald hvis man i øvrigt interesserer sig for sportslig resultatforbedring (og det gør cykelryttere), eller for optimering af den menneskelige organismens funktionsniveau (og det gør læger og fysiologer). Det er således til at forstå, at rytterne fra cykelsportens tidligste begyndelse har forsøgt at opnå præstationsforbedringer ved hjælp af forskellige miksturer og medikamenter.¹⁴ Og der er heller ikke noget mærkeligt ved, at lægerne, som menneskemekanikere, har været interesseret i at undersøge og bidrage til udviklingen af atleterne som racens formel 1. Tissie's tilstedeværelse under Stéphanes ovenomtalte

rekordforsøg var hverken tilfældig eller enestående. På hans tid var det på ingen måde dubiøst at bidrage medicinsk til sportsfolks præstationer. Tværtimod var læge-atletforholdet til gensidig fordel og kunne oven i købet vise sig til gavn for befolkningen, for så vidt atleternes præstationsorientering og villighed til at indtage stoffer – endog visse der havde potentiel giftvirkning som kokain og stryknin – gav lægerne gode eksperimentelle muligheder. I løbet af de sidste 100 år har atleter i tusindvis draget fordel af medicinsk støtte i noget, der ligner et gigantisk eksperiment med den menneskelige organisme.¹⁵ Atleterne, som har lagt fysik til eksperimentet, har skøttet sig i tilliden til kroppens robusthed, mens fysiologer og læger har næret tillid til medicinens helbredsstyrkende virkninger. For begge parter har en mekanistisk opfattelse af kroppen været grundlæggende. Doping er i det perspektiv at betragte som en offensiv medicinering med henblik på at optimere legemets fysiske formåen. En slags legemlig toptuning.

Da den absurdistiske forfatter Alfred Jarry i 1902 udgav romanen *Superhannen*, tematiserede han netop den nære forbindelse mellem videnskaben, superatleten og maskinalderen. Centralt i romanen står spørgsmålet om rekorden og menneskets mulighed for at overskride sine grænser. Meget tyder på, at Terront, og især hans præstation i løbet Paris-Brest-Paris, har været en vægtig inspirationskilde og den, Jarry har modelleret sin hovedperson over. Da Terront den 9. september kl. 6 om morgenen ankom helt udmattet til Paris, blev han tiljublet af 10.000 ellevilde landsmænd. Præstationen var en opvisning af en nærmest overmenneskelig udholdenhed, og Jarrys supermenneske er netop i besiddelse af en helt fantastisk udholdenhed. Han er simpelthen et vidunder, der ikke al-

ene har energi og styrke til at ordne 100 kvinder på en nat. Han formår også at vinde et kapløb over 10.000 kilometer mod et tog, hvor han cykler så stærkt, at ingen når at bemærke hans ankomst. Det eneste vidnesbyrd om hans sejr er, at man finder dommerpælen ved målet dekoreret med blomster om morgenen som tegn på, at det mystiske overmenneske er kommet. Denne episode i romanen refererer til Terronts ankomst ved kontrolposten i Montauban-de-Bretagne, mens kontrolløren endnu lå og sov.

Romanen som helhed er en meditation over energi, træthed, fysiske grænser og videnskabens offensive vilje til at eksperimentere med den menneskelige organisme. Hovedpersonen André Marcueil er en gåde, som videnskaben ønsker at løse, og André stiller sig villigt til rådighed, hvilket i sidste ende bliver skæbnesvangert for ham. Han ender sine dage som offer på videnskabens alter i jagten på menneskets ultimative ydeevne. Med romanen foregriber Jarry således senere tiders teknologi- og medicinkritik. Han så mulighederne, men også farerne i alliancen mellem superatleten og videnskaben.

Doping-problemets årsag

Cykelsporten har unægtelig inspireret læger og fysiologer til at forske i træthedsmekanismer. Monark-cyklen, som findes på sportsvidenskabelige institutter, kan tjene som symbol på den succesrige, men aktuelt miskrediterede alliance mellem videnskab og sport. Uden naturvidenskabens nysgerighed, dens vidunderlige mangel på borerthed og selvbeholdning havde vi næppe haft et så omfattende doping-problem, som vi har nu om dage. Som det er fremgået, er den nære forbindelse mellem videnskab og cykelsport ikke ny. Det er der-

imod det faktum, at den er blevet mistænkeliggjort. Den håndfaste måde, offentlige myndigheder rundt om i Europa er begyndt at skride ind over for rytternes dopingbrug, er bemærkelsesværdig og vidner om en aktuel skepsis over for medicinen, som dog bærer præg af en ikke ringe grad af ambivalens. For det er hverken fremstillingen af nye medikamenter eller befolkningernes stærkt voksende medicinforbrug, skepsisen er rettet mod.¹⁶ Det er helt specifikt forbindelsen mellem sport og medicin, der er blevet uacceptabel. Den store doping-skandale i forbindelse med Tour de France 1998 bragte realiteterne til offentlighedens kendskab. Selvom afsløringerne kom som et chok, var fundene ret beset ikke overraskende. Man fandt ikke andet, end man kunne forvente, nemlig en række af de mest virksomme præstationsfremmende stoffer, som var tilgængelige på markedet. En hvilken som helst razzia foretaget på et hvilket som helst tidspunkt i cykelsportens historie ville øjensynligt have givet samme resultat. På Terronts tid ville man af gode grunde ikke have fundet amfetamin, og på den femfoldige Tour de France vinder Jacques Anquetils tid ville man ikke have fundet EPO. Men man ville formodentlig til enhver tid kunne finde de mest probate stoffer, som fandtes på markedet. Som en understregning heraf beretter Walter Umminger i sin bog *Toppræstationer* fra 1962:

»Ved en overraskende razzia som politiet foretog under de schweiziske banemesterskaber, blev der alene i en enkelt rytters kabine fundet 77 weckamintabletter (en psykisk og legemlig stimulant, som kun kan fås på recept), endvidere 100 koffein-korn, to ampuller til indsprøjtning af vitamin-kombinationer, ti pulvere af et stærkt sovemiddel, 3 in-

jektionstabletter til lokalbedøvelse, 3 brugsklare injektionssprøjter og ti forskellige injektionsnåle. Man ville have kunnet forgifte en hel lille provinsby med de medikamenter som blev fundet i samtlige rytteres kabiner».¹⁷

De foreliggende vidnesbyrd kan ikke bortforklares. Det forekommer uomtvisteligt, at præstationsfremmende midler har været en selvfølgelig del af cykelrytternes udstyr. Den forskel, der er mellem stofferne, som blev fundet omkring 1960, og dem, der er blevet fundet ved razziaer her ca. 40 år senere, giver ikke indtryk af nogen grundlæggende forandring af cykelsportsmiljøet. At det, der findes i dag, forekommer farligere, end hvad man fandt tidligere, skyldes ikke, at der er gået råd i rytternes moral. Rytterne er ikke med et slag blevet hårdkogte forbrydere. Eller hvis de er, er det fordi lovgivningen er blevet skærpet på en måde, så de nu kan defineres som sådan. De er ved den hårdere kurs blevet fanget i et dilemma mellem sportslige ambitioner og ønsket om i øvrigt at leve fredeligt som lovlige borgere.

Modernitetens misere

Når myndighederne i dag finder farligere stoffer end tidligere, er det dybest set modernitetens kerneproblem, der drages frem. Rytterne bruger det, moderniteten stiller til rådighed. Det har været gængs praksis fra begyndelsen. Som sagt er cyklen blevet forbedret på mange måder. Cykelsporten har i modernitetens ånd adapteret langt de fleste innovationer. Foruden forbedringerne af cyklens konstruktion, har den også været åben over for andre teknologiske nybrud, som har revolutioneret cykelsporten *for better or worse*. F.eks. har pulsuret haft den konsekvens, at ryttere er blevet i stand

til at kontrollere deres tilstand, så de undgår at gå helt ned. I dag hjælper pulsmåleren den enkelte rytter til at vurdere sin situation og træffe beslutninger, som strider mod »instinktet«. Derfor ser man nu hyppigere ryttere slippe et udbrud i tide, for senere at regulere sig frem igen, når terrænet bliver mindre hårdt, og ressourcerne vender tilbage. Ligeledes er udviklingen af telekommunikation blevet inddraget i sporten, så rytterne kan tale sammen indbyrdes og med sportsdirektøren. Det betyder, at taktiske dispositioner kan træffes og ændres undervejs efter rationelle overvejelser, hvor rytterne tidligere var henvist til at improvisere. Disse ændringer af cykelsportens karakter beklages undertiden af nostalgiske romantikere, men generelt gælder det, at cykelsporten antager disse ændringer som logiske konsekvenser af den moderne udviklingsdynamik. Med den indstilling eksisterer cykelsporten på godt og ondt i og med *det moderne*, som den udspringer af. Når man de senere år har talt om cykelsportens krise, har man altså i realiteten påpeget modernitetens krise. I forhold til økonomi, medie- og publikumsinteresse er cykelsporten vital som nogensinde. At tale om krise er generelt misvisende, skønt det kan have noget for sig specifikt i forhold til traderede sportslige idealer, der kommer til udtryk i formuleringer som »det vigtigste er ikke at vinde, men at være med« og »tab og vind med samme sind«. Formuleringer der ganske vist gang på gang findes modsagt i praksis, men som alligevel i umindelige tider har været gjort gældende som den rette sportslige indstilling, uagtet sporten aldrig ville kunne drives op på et interessant niveau uden ærgerlighed og kompromisløs ambition som drivkraft. Afsløringerne af doping-brug har vist, at sporten er uideal, og har endegyldigt blotlagt de sportslige idealers illu-

sionskarakter. Man kan ikke udelukkende ved hjælp af vand, træningsflid og en aerodynamisk cykel flyve fra foden til toppen af Alpe d'Huez med en gennemsnitsfart af næsten 25 km/h. Det kræver noget ekstraordinært, og det ekstraordinære har moderniteten tilvejebragt. Usikkerheden står imidlertid om, hvorvidt modernitetens innovationer fortsat kan anskues som fremskridt. For dem, der lægger vægt på autenticitet og den kropslige sundheds ukrænkelighed, er brugen af medicin i sport et tilbageskridt. Et anslag mod de sportslige idealer simpelthen, og noget der for enhver pris må bekæmpes. Men at ville bekæmpe doping-brugen er samtidig at ville bekæmpe modernitetens ide. Det er tidens store paradoks. For modernitetens grundsten, oplysningen, havde netop som ideal at gøre mennesket i stand til på et rationelt grundlag at vælge og træffe beslutninger for sig selv. Men tilliden til den enkeltes egen fornuft og dømmekraft – og dermed til oplysningsprojektet – er synligvis vigende. Som Anthony Giddens påpeger, er det ved afslutningen af det 20. århundrede blevet helt indlysende, »at modernitet er et tveægget fænomen«.¹⁸ De fremskridt, som moderniteten har skabt og uafledeligt skaber, er på en og samme tid løsninger og trusler. Ting, der i den ene situation vurderes positivt, vurderes ofte i en anden situation negativt. Og undertiden vil tingen i en og samme situation blive vurderet som henholdsvis positiv og negativ af uenige parter. Det, der afgør sagen, er grundindstillingen, værdierne, meningshorisonterne. Undtagelsesvis anses tvangsmedicinering for et gode, eller i det mindste som et nødvendigt onde. Forklaringen kan være, at en patient antages at være til fare for sig selv eller andre uden behandling. Idet behandlerinstitutionen vurderer, at psykosen har berøvet patienten dennes fornuft, tiltager behandleren

sig fornuftigvis rollen som formynder og påbegynder en medicinering.

I sporten er situationen den omvendte. Her er ikke tale om tvang. Derimod foreligger medicinen som en mulighed, atleten ser en fordel i at bruge og derfor ønsker at komme i behandling med. Når det ikke uden videre accepteres, kan argumentet være, at atleten ikke i tilstrækkelig grad er bevidst om konsekvenserne og den risiko, vedkommende løber på længere sigt. I cykelsportens tidlige år gav rytternes ekstreme kraftpræstationer anledning til uforbeholden begejstring. Presse, publikum og arrangører kerede sig ikke om, hvordan rytterne blev i stand til at levere de overmenneskelige præstationer. Rytternes sundhed blev taget for givet. At der blev samarbejdet med massører og læger var en selvfølge i samme grad, som at rytterne havde en mekaniker til rådighed til vedligeholdelse af materiellet. Den italienske legende Fausto Coppi samarbejdede med sin blinde massør, Biagio Cavanna, var stof, pressen yndede at skrive om. Der var mystik omkring det på en måde, der bidrog til myten om hans storslåede sejre. Under Cavannas rådgivning lagde Coppi sin træning og diæt om efter moderne principper. Af sin landsmand og rival Gino Bartali blev de forklaringer, pressen bragte til torvs, opfattet som utilstrækkelige. Det var kendt, at Coppi levede asketisk og kendte nytten af vitaminer. Men Bartali mistænkte ham for også at gøre brug af mere virksomme metoder. Og da han fandt ud af, at Coppi fik fremstillet nogle særlige stikpiller på et medicinsk laboratorium i Genova, presede han sine holdkammerater til at teste dem.¹⁹ Som konkurrent var det naturligvis et mysterium for Bartali, hvad der gjorde Coppi i stand til at vinde så knusende sejre. Han anklagede aldrig Coppi for at snyde. Det var ikke et relevant aspekt at inddrage.

For doping var ikke et emne i datidens problemkatalog.²⁰ Bartali var imidlertid interesseret i at kende Coppis mulige hemmelighed, så han selv kunne opnå samme fart.

Først inden for det seneste årti er samarbejdet med soigneurer og læger blevet problematiseret. Skønt der skulle opsigtvækkende afsløringer til, før pressen begyndte at skrive om det, er det for simpelt at anklage pressen for bevidst at have lukket øjnene for den medicinske præparering af rytterne. Tavsheden har nok i nogen grad skyldtes det afhængighedsforhold, der lige fra begyndelsen har været mellem sportspresen og rytterne. Sammen har de skabt et særligt univers, som de hver især har lukkeret på. Imidlertid vidner det arbejde, de danske journalister Olav Skaaning Andersen og Niels Christian Jung havde i gang inden afsløringerne, og som mandede ud i det prisbelønnede dokumentarprogram »Tavshedens pris« og bogen *Doping på landevejen*, om, at det journalistiske blik var ved at få øje på medicinbrugen. Havde myndighederne ikke taget affære i 1998, ville Andersen og Jungs afsløringer alligevel være blevet udsendt i 1999. Da dopingbrugen ikke er noget nyt fænomen, kan man undre sig over, at det først hen imod slutningen af århundredet skulle blive betragtet som et så alvorligt problem, at det kaldte på myndigheders håndfaste indgriben. En nærliggende forklaring er, at det hænger sammen med den vigende tillid til moderniteten.

Formynderiet og overvågningens nødvendighed

Der findes mange tegn på en generel nyorientering i forhold til tidligere. Et af de i denne sammenhæng centrale er problematiseringen af den mekaniske kropsofattelse

se. Det er ikke længere entydigt acceptabelt at behandle kroppen som maskine. Inden for medicinen manifesterer det sig som et skift fra sygdoms- til sundhedsorientering, interesse for livskvalitet, sundhedspsykologi, psyko-neuro-immunologi etc. Den mekaniske kropsofattelse har vundet stadig mere terræn op gennem moderniteten. I oplysningstiden, hvor denne opfattelse begyndte at gøre sig gældende, var den knyttet til en forestilling om, at der bag mennesket var en gud, som så at sige strammede fjederen i menneskets mekanik og fik det til at virke. Med tiden måtte den forestilling vige, og allerede i det 18. århundrede var mange læger af den opfattelse, at årsagen til at de enkelte kropsdele fungerede, skulle findes i delene selv. Dvs. for at finde ud af, hvorfor leveren eller et hvilket som helst andet organ fungerede, som det gjorde, var det tilstrækkeligt at undersøge det pågældende organ isoleret.²¹ I senmoderniteten har dette paradigme fejret succeser i form af kirurgiske rekonstruktioner og anden erstatningskirurgi (f.eks. påsyning af afrevne lemmer) samt vellykkede transplantationer af vitale organer som lever, nyrer, lunger og hjerter. Men det er samtidig blevet klart, især hvad sidstnævnte angår, at disse løsninger ikke er ideelle, men kan være forbundet med alvorlige bivirkninger og en dramatisk sænkning af livskvaliteten. Roy Porter beretter således hvordan

»en teenager som – efter at have oplevet de voldsomme bivirkninger af den medicin, der blev givet efter transplantation – med familiens accept nægtede at tage medicin og i stedet valgte at få nogle måneders normalt liv fremfor nogle få år med lidelser. De medicinske myndigheder lod ham som følge heraf pågribe (de påstod at manglende medicinsk følelighed var et symptom på personligheds-

forstyrrelse). Han blev fjernet fra hjemmet, belagt med håndjern og fastgjort til en bære og derefter kørt i ambulance til hospitalet.

Den liv-og-død-atmosfære, der omgav transplantationerne, afslørede undertiden en vis hensynsløshed, en tro på at »medicinske fremskridt« i sig selv er et mål, der retfærdiggør næsten ethvert middel. Kritikere hævder, at sådanne tilfælde er udtryk for den nye højteknologiske medicins mangel på evne til at anerkende patienternes selvbestemmelseret og dødens realitet«. ²²

Hvad Porter her demonstrerer, er grænserne for de medicinske fremskridt, skyggesiderne ved dem, foruden det element af formynderi og afmægtiggørelse, som i øvrigt synes at være en uundgåelig bivirkning ved moderniteten. Det egentlige paradoks er, at samtidig med, at kritikken tager til, og der søges alternativer til modernitetens traditionelle løsningsmetoder, fortsætter den ustoppeligt sit løb derudaf (nu det ikke længere synes adækvat at sige fremad). Det afstedkommer en frustrerende usikkerhed, der blev artikulert, da det stod klart, hvordan det stod til i cykelsporten. Den manifeste indgriben på mikroniveau ligner mest af alt en kompensation for afmagten over for tingenes uafvendelighed på makroniveau. Der er efter alt at dømme ikke noget at gøre ved samfundsudviklingen generelt, hvor den hellige konkurrence har gjort Cipramil, betablokkere etc. til nødvendige midler mod stress, frygt og forhøjet blodtryk. Signalet i indsatsen mod doping er imidlertid, at uanset at den mekaniske kropsopfattelse gør sig gældende med uformindsket styrke på makroniveau, bør sporten være en helle. Her er det ikke længere acceptabelt, at den enkelte forvalter sin krop, som var den en maskine, hvil-

ket ellers er almindeligt i cykelsportsmiljøet, hvad man kan finde dokumentation for i en lang række bøger om cykling. F.eks. skriver Edmund R. Burke fra det amerikanske cykelforbund i sin bog *Science of Cycling*:

»Alle ryttere bekymrer sig om ernæring. Mad er brændstof og, for at udvide analogien, der er behov for kvalitetsmad som høj-oktan brændstof«. ²³

Når analogien ikke længere er heldig, er det naturligvis, fordi moderniteten har tilvejebragt brændstof med et langt højere »oktantal«, end selv den mest ernæringsrigtige føde kan hamle op med. At gebærde sig i moderniteten er fremdeles som at bevæge sig i et minefelt. ²⁴ Der kan man ikke lade folk færdes frit. Som moderniteten har udviklet sig, er det blevet stadig mere uholdbart at forlade sig på den enkeltes egen dømmekraft. Der må i stigende grad sættes ind med overvågning og formynderi. Fremskridtstanken og oplysningstidens vidensidealer, der var tæt forbundet med idealet om individets frihed (også for indblanding fra statsmagts side), har, stik mod de oprindelige intentioner, nødvendiggjort en indskrænkning af de personlige frihedsgrader. Og tendensen synes kun at tage til. I sporten har den været iøjnespringende. Siden 1960'erne er doping-kontrollen blevet skærpet i tankevækkende grad. Med indførelsen af *out-of-competition*-kontrol, der betyder, at atleter til enhver tid skal meddele, hvor de befinder sig, og være parat til at afgive prøve når som helst officielle doping-kontrollanter beder om det, er Huxleys overvågningssamfund de facto indført på sportens område. Det er på en og samme gang modernitetens kulmination og fallit *en miniature*, skønt den i det store hele endnu forløber uanfægtet. På ho-

spitalerne skiftes hofter, hjerter og nyrer. På privatklinikker forlænges penisser, og brystimplantater indopereres. Medicinalindustrien producerer stadig nye midler mod funktionssvigt af forskellig art. Skønt det ikke i alle tilfælde er lykken, som blandt andre Porters ovennævnte eksempel viser, forbliver den mekaniske kropsopfattelse hegemonisk. Når først en ny teknik, et nyt medikament eller en ny behandling har vist sig brugbar, er der øjensynligt ingen retrætemuligheder. Hvad der (op)findes, foreligger som et (nyt) vilkår, det er halsløs gerning at modsætte sig. Men som sagt: sporten er blevet udset til en helle – et mu-

seum hvor den naturlige sundhed holdes i hævd og lader os drømme om et præmoderne paradisi.

Reaktionen mod cykelsportens accept af de moderne muligheder er udtryk for samme nostalgi, som sætter sig igennem i f.eks. den økologiske bølge. Det er en længsel tilbage til en førmoderne autenticitet. Cykelsporten har nu i lang tid stridt i mediemæssig og politisk modvind. Forklaringen synes enkel. Det moderne er blevet umoderne og det antimoderne in. Og alligevel fortsætter moderniteten ufortrødent og former os i sit billede.

Noter

1. *Doping i Danmark – En hvidbog* (1999), s. 6.
2. Jf. *Doping inden for dansk cykelsport* (Århus 1999).
3. Sansone (1988), s. 6.
4. Jf. Rabenstein (1991), s. 14.
5. Jf. *ibid.*, s. 15.
6. Jf. *ibid.*, s. 50.
7. Jf. Gronen og Lemke (1987), s. 51.
8. Jf. Woodforde (1970), s. 161.
9. Jf. Holt (1981), s. 97.
10. Jf. Gronen og Lemke (1987), s. 93.
11. Jf. *ibid.*, s. 153.
12. Jf. Hoberman (1992), s. 126 f.
13. Jf. Gronen og Lemke (1987), s. 103.
14. Se f.eks. Voy (1991).
15. Jf. Hoberman (1995).
16. Jf. Møldrup (1999).
17. Umminger (1963), s. 248.
18. Giddens (1996), s. 14.
19. Jf. Brunel (1996), s. 34.
20. Jf. Waddington (2000), s. 98.
21. Jf. Cassell (1992).
22. Porter (2001), s. 622.
23. Burke (1986), s. 200.
24. Jf. Beck (1986).

Litteratur

- Andersen, Olav Skaaning og Niels Christian Jung, *Doping på landevejen* (København, 1999).
- Beck, Ulrich, *Risikogesellschaft – Auf dem Weg in eine andere Moderne* (Frankfurt am Main, 1986).
- Brunel, Philippe, *An Intimate Portrait of The Tour de France. Masters and Slaves of the Road* (Colorado, 1996).
- Burke, Edmund R., *Science of Cycling* (Campaign, Illinois, 1986).
- Cassell, Eric. J., »The Body of the Future« I: Drew Leder (red.), *The Body in Medical Thought and Practice* (London, 1992).
- Giddens, Anthony, *Modernitetens konsekvenser* (København, 1996).
- Gronen, Wolfgang og Walter Lemke, *Geschichte des Radsports des Fahrrades* (Hausham, 1987).
- Guttman, Allen, *From Ritual to Record. The Nature of Modern Sport* (New York, 1978).
- Hoberman, John M., *Mortal Engines: The Science of Performance and the Dehumanization of Sport* (New York, 1992).
- Hoberman, John M., »Listening to Steroids« I: *The Wilson Quarterly*, Winter (1995).
- Holt, Richard, *Sport and Society in Modern France* (London, 1981).

- Jarry, Alfred, *Superhannen* (København, 1966).
- Møldrup, Claus, *Den medicinerede normalitet* (København, 1999).
- Møller, Verner, *Dopingdjævelen – analyse af en hed debat* (København, 1999).
- Porter, Roy, *Ve og vel – Medicinens historie fra oltid til nutid* (København, 2000).
- Rabenstein, Rüdiger, *Radsport und Gesellschaft – Ihre sozialgeschichtlichen Zusammenhänge in der Zeit von 1867 bis 1914* (Hildesheim, 1991).
- Sansone, David, *Greek Athletics and The Genesis of Sport* (Berkeley, 1988).
- Umminger, Walter, *Topp præstationer – En idrættens kulturhistorie* (København, 1963).
- Voy, Robert, *Sports, Drugs and Politics* (Illinois, 1991).
- Waddington, Ivan, *Sport, Health, and Drugs – a critical sociological perspective* (London, 2000).
- Woodforde, John, *The Story of the Bicycle* (London, 1970).